

بررسی میزان اثرپذیری عملکرد بانکها

از نرخ سود عقود مبادله‌ای

مرضیه کریمی^۱
دکتر توحید فیروزان سرنقی^۲

چکیده

نظر به اهمیت بانکها در اقتصاد کشور، لازم است که عوامل داخلی و خارجی تاثیرگذار بر عملکرد بانکها مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا، این مقاله به بررسی تاثیر نرخ سود عقود مبادله‌ای بانکی، بر عملکرد بانکها در طول سالهای ۸۷-۹۲ می‌پردازد. برای این منظور، از تحلیل‌های اقتصادسنجی و برآوردهای پانل دیتا استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که بین نرخ سود و سایر متغیرهای انتخابی با سودآوری بانک رابطه معناداری وجود دارد. این مطالعه نشان داد که نرخ سود تسهیلات عقود مبادله‌ای، رابطه مثبتی با معیار نسبت بازده دارایی بانکها دارد. از این رو، برخی از بانکهای منتخب و مورد بحث در این مطالعه که به دلیل شرایط تورمی، در افزایش دارایی‌ها سرمایه‌گذاری کرده و دارایی‌های خود را به روش‌های مختلف افزایش داده‌اند، از کاهش نرخ سود عقود مبادله‌ای استقبال نمی‌کنند. این بحث، به ویژه با توجه به بنگاه‌داری بانکها، در مورد عموم بانکهای کشور قابل طرح است. بر این اساس، عدم چاره‌جویی برای بنگاه‌داری بانکها، شرایط را برای نرخ‌های بالای تسهیلات در کشور هموار کرده است. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که متغیرهای بانکی دیگر، از جمله نسبت درآمد بدون بهره به دارایی و نسبت وام به دارایی، با سودآوری بانکها رابطه مثبت و معنی‌داری دارند.

واژه‌های کلیدی: صنعت بانکداری، نرخ سود بانکی، عقود مبادله‌ای، مدل داده‌های تابلویی.

طبقه‌بندی JEL: C23, C33, G21, H81.

^۱ کارشناسی ارشد مهندسی مالی دانشگاه علوم اقتصادی mkarimi22ut@gmail.com

^۲ استادیار دانشگاه خوارزمی t.firoozan@khu.ac.ir

۱- مقدمه

صنعت بانکداری به‌عنوان بخشی از نظام مالی، وظیفه خطیری را در اقتصاد هر کشور برعهده دارد. این وظیفه به اختصار، در تجهیز و تخصیص منابع و سرمایه‌های پولی و نقدی در بین بنگاه‌های اقتصادی، خلاصه می‌شود. هر اندازه نظام بانکی در انجام این وظیفه کارآتر عمل کند، نقش موثرتری در تحقق رشد اقتصادی کشور ایفا خواهد کرد. این که، عملکرد و کارآمدی نظام بانکی تابع چه عواملی است و عاملی مثل نرخ سود در اقتصاد ایران چه اندازه بر عملکرد بانک‌ها تاثیرگذار است؟ روشن است، عوامل متعددی بر عملکرد بانک‌ها اثرگذارند و غیر از عوامل داخلی و بنگاهی، با توجه به نقش ویژه و حساس بانک‌ها در نظام اقتصادی کشور، بروز هر گونه شوک و یا ناکارآمدی در سیستم اقتصادی نیز، به‌طور مستقیم بر فعالیت بانک‌ها و موسسات مالی و در نهایت بر سودآوری آن‌ها اثرگذار خواهد بود. در میان این عوامل مختلف، متغیر نرخ سود بانکی متغیری است که تعیین آن از حساسیت‌های مختلفی در اقتصاد ایران برخوردار است و چون هم بر منابع و هم بر مصارف بانک‌ها اثرگذار است، تعیین اندازه و نقش آن در سودآوری بانک‌ها در میان انواع متغیرهای دیگر، سؤال این تحقیق است.

شایان توجه است که شاخص سودآوری ROA، به‌عنوان معیار عملکرد مالی بانک در نظر گرفته شده است. نتایج این تحقیق به سیاست‌گذاران این امکان را می‌دهد تا تاثیر مثبت و منفی تغییر نرخ سود بانکی را افزون بر تولید و رشد اقتصادی، بر عملکرد مالی بانک‌ها نیز مشاهده کرده و تصمیم‌های دقیق‌تری اتخاذ کنند.

با توجه به نحوه تعیین نرخ سود در نظام بانکی ایران و نقش تعیین‌کننده آن در اقتصاد کشور، به‌عنوان عامل تخصیص نهاده منابع کمیاب پولی و سرمایه، مساله اصلی این تحقیق، بررسی تاثیر نرخ سود بر عملکرد ۱۷ بانک تجاری در کشور خواهد بود. در این رابطه گفتنی است که با اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا (مصوب ۱۳۶۲)، بانک‌ها موظف شدند در تخصیص منابع از انواع عقود مبادله‌ای و مشارکتی استفاده کنند. عقود مبادله‌ای نرخ‌های ثابت و مشخصی دارد و عقود مشارکتی که بر پایه مشارکت در سود و زیان طراحی شده‌اند نرخ‌های سود متغیری دارند که در عمل از نرخ عقود مبادله‌ای پیروی می‌شود. به روال

معمول، نرخ سود عقود مبادله‌ای که نرخ ثابتی، است حسب شرایط اقتصادی و بازدهی در بخش‌های مختلف و متغیرهایی مثل تورم، از سوی شورای پول و اعتبار تعیین می‌شود و بانک‌ها با در نظر گرفتن آن منابع خود را تخصیص می‌دهند. از لحاظ نظری، عقود مبادله‌ای عقود هستند که جریان نقدی ثابتی، براساس زمان مورد توافق دو طرف مبادله و نرخ مشخص شده، ایجاد می‌کنند. به‌گونه‌ای که هر چه نرخ‌های این گونه عقود بالاتر و دوره بازپرداخت این نوع تسهیلات بیش‌تر باشد، جریان نقدی به‌دست آمده و سود دریافتی از کارآفرینان برای بانک و سپرده‌گذاران، بیش‌تر می‌شود. این نرخ در بانکداری اسلامی و از دیدگاه نظری، برخلاف نرخ بهره از طریق بازار کالا و مبادلات در آن، تعیین می‌شود (توتونچیان، ۱۳۷۹).

گر چه متغیرهای زیادی بر عملکرد بانک‌ها اثرگذارند؛ لیکن، نرخ سود عقود مبادله‌ای، متغیری است که به نظر می‌رسد اثر تعیین‌کننده‌ای بر عملکرد بانک‌ها داشته باشد. چرا که با توجه به این متغیر، بانک‌ها تصمیم می‌گیرند که از کدام عقود بیش‌تر استفاده کنند؛ عقود مبادله‌ای یا عقود مشارکتی؟ هرگاه نرخ سود عقود مبادله‌ای براساس خواست نظام بانکی تعیین شود، معمولاً سهم عقود مبادله‌ای در تخصیص منابع بالاست و هر زمان این نرخ به صورت دستوری تعیین شده و تفاوت فاحشی با متغیری مثل تورم داشته باشد، سهم عقود مشارکتی در تخصیص منابع افزایش می‌یابد. بدیهی است، چون ماهیت عقود مشارکتی با نرخ سود متغیر سازگار است، در شرایط نرخ دستوری و تورمی، بانک‌ها آزادی عمل بیش‌تری نسبت به عقود مبادله‌ای دارند و لذا نرخ‌های بالاتری را در تخصیص منابع به جای نرخ سود عقود مبادله‌ای مطالبه می‌کنند. این ویژگی نظام بانکی، گویای این است که نرخ سود در نظام بانکی ایران، باید بیش از نرخ بهره در بانکداری متعارف بر عملکرد بانک‌ها تاثیرگذار باشد. نرخ سود عقود مبادله‌ای از سوی دیگر، بر نرخ سپرده‌های بانکی و تجهیز منابع اثر می‌گذارد. چرا که وقتی در تخصیص منابع این نرخ راهنمای عمل است، در تجهیز منابع نیز بانک‌ها نرخ سودی که به سپرده‌ها پرداخت می‌کنند، تابعی از نرخ سود عقود مبادله‌ای خواهد بود و در اکثر موارد، نرخ سود سپرده‌ها، عبارت از نرخ سود عقود مبادله‌ای، منهای کارمزد خواهد بود. بنابراین، یکی از آثار مهم نرخ سود و تغییر آن، تغییر در پرتفولیوی افراد جامعه است. به‌گونه‌ای که می‌تواند مشوق افراد در تخصیص بخشی از دارایی‌های خود به

سپرده‌ها باشد که در آن صورت، بر منابع بانک‌ها و قدرت تسهیلات‌دهی آنها اثر می‌گذارد و در نهایت سودآوری آن‌ها و عملکردشان را بهبود می‌بخشد؛ یا برعکس، می‌تواند انگیزه‌های افراد و دارندگان منابع پولی را در سپرده‌گذاری و به‌ویژه سپرده‌های بلندمدت تضعیف کند و باعث تخریب فضای کسب و کار و عملکرد بانک‌ها شود.

در مجموع، باید به این نکته توجه داشت که نرخ‌های سود در اقتصاد به صورت دو جانبه عمل می‌کند. از یک سو، افزایش زیاد این نرخ‌ها بدون توجه به وضعیت نرخ‌های بازدهی در سایر حوزه‌ها، می‌تواند به بروز ضعف و رکود در سایر بازارها و افزایش بی‌دلیل هزینه منابع مالی بانک‌ها منجر شود و از سوی دیگر، تعیین نرخ‌های سود در سطوح پایین می‌تواند به تضعیف منابع مالی بانک‌ها و هجوم سرمایه از حوزه‌های بانکی و مولد به سوی حوزه‌های سفته‌بازی منجر شود.

۲- مبانی نظری

در پژوهش‌های انجام شده، سودآوری بانک یا بازده دارایی یا بازده سرمایه و یا هر دو، نشان داده شده که معمولاً به‌عنوان تابعی از عوامل خارجی و داخلی، بیان شده است. بازده دارایی، استفاده از دارایی‌ها در راستای تولید سود (دارایی‌های مولد) را نشان می‌دهد، که از طریق تقسیم سود سالیانه به کل دارایی بانک، محاسبه می‌شود. یکی از مزایای مهم رابطه نرخ بازده دارایی‌ها این است که مدیران را به کنترل دارایی‌ها وادار می‌سازد و همواره با کنترل هزینه‌ها، نرخ سود خالص و حجم فروش و دارایی‌ها نیز کنترل می‌شود. هر چه این شاخص بالاتر باشد، وضع بانک بهتر است.

متغیرهای داخلی، سازوکار و عملکرد داخلی بانک‌ها را نشان می‌دهند و متغیرهای خارجی، نشان‌دهنده عوامل خارج از محیط بانک هستند که بر فعالیت و سودآوری بانک اثر می‌گذارند. در این پژوهش، متغیرهای داخلی آن دسته از عوامل درون بنگاهی هستند که از تصمیم‌های مدیریتی بانک و اهداف و راهبردهای بانک منشأ گرفته‌اند. عوامل خارجی، شامل متغیرهایی هستند که شرایط محیط‌های اقتصادی و حقوقی که در آن مؤسسات مالی فعالیت می‌کنند را نشان می‌دهند.

در مطالعات و مقاله‌های متعدد، از جمله در مطالعات نیسر و گئید (۲۰۰۸)^۱، کازمیدو (۲۰۰۸)^۲، عباس اوقلو و همکاران (۲۰۰۷)^۳، سوفیان و شاه حبیب ا. (۲۰۱۰)^۴ و موحد سعید و حنفی تومین (۲۰۱۱)، عملکرد بانک یا متغیر وابسته، بازده دارایی بانک در نظر گرفته شده است. این متغیر به تصمیم‌های سیاستی بانک و همچنین عوامل غیرقابل کنترل، مربوط به اقتصاد و قوانین کشور وابسته است. در مطالعات انجام شده، ریچارد و توماس (۱۹۹۷)^۵، نشان دادند که بهتر است سودآوری بانک با بازده دارایی، بیان شود. زیرا، معیار خوبی در نشان دادن توانایی بانک در ایجاد بازده از دارایی است. از آنجا که بازده دارایی برای مؤسسات مالی میل به کاهش دارد، بیش‌تر بانک‌ها از اهرم مالی برای افزایش بازده حقوق صاحبان سهام برای سطوح رقابتی، استفاده می‌کنند.

متغیرهای داخلی که بر عملکرد و شاخص سودآوری بانک موثرند، عموماً موارد زیر را شامل می‌شوند:

ریسک اعتباری که آن را با نسبت زیان وام به کل وام^۶ نشان می‌دهند. متغیرهای داخلی، درآمد غیربهره‌ای به کل دارایی^۷، هزینه سربار به کل دارایی^۸، لگاریتم طبیعی سپرده، نسبت نسبت حقوق صاحبان سهام به کل دارایی^۹ و نسبت وام به کل دارایی^{۱۰} را شامل می‌شود (سوفیان و شاه حبیب، ۲۰۱۰). متغیرهای خارجی، بیش‌تر با فضای کسب و کار مرتبط است که متغیر تورم، تحریم، دخالت دولت در اقتصاد و رونق یا رکود اقتصادی را شامل می‌شود.

اثر ریسک اعتباری بر شاخص سودآوری بانک معمولاً منفی است. زیرا، وام‌های بد، باعث کاهش سودآوری بانک می‌شوند (راستا و میلر، ۱۹۹۷). از طرفی میلر و نولاس نشان می‌دهند که کاهش زیان وام در بسیاری موارد، نخستین تسهیل‌کننده برای افزایش حاشیه سود هستند.

¹ Naceur&Goaied

² Kosmidou

³ Abbasoglu et al

⁴ Sufian& Shah Habibolah

⁵ Richard & Tomas

⁶ Loan loss deposit/ loan

⁷ Net interest income/total asset

⁸ Overhead expense/total asset

⁹ Eguity/total asset

¹⁰ Loan/asset

نسبت درآمد غیربهره‌ای به کل دارایی، در این مدل به‌عنوان فعالیت‌های غیرسنتی در نظر گرفته شده است که درآمد غیربهره‌ای در این تحقیق، درآمد کارمزد بانک در نظر گرفته می‌شود که انتظار می‌رود یک رابطه مثبت با سودآوری بانک داشته باشد. از نسبت هزینه سربار به کل دارایی، برای ایجاد اطلاعات در مورد تغییرات هزینه‌های عملیاتی بانک استفاده شده است. یک نوع رابطه منفی بین هزینه عملیاتی و سودآوری به‌دست آمده است (بورکه، ۱۹۸۹).^۱ با این حال، مولینوکس و تورنتون (۱۹۹۲)، یک رابطه مثبت را نشان می‌دهند.

متغیر لگاریتم سپرده در مدل رگرسیون، به‌عنوان معیاری برای شبکه‌های شعب و اندازه بانک در نظر گرفته شده است. این منطقی است که فرض شده است بانک‌های با شبکه شعب بزرگ‌تر می‌توانند سپرده بیش‌تری، که یک منبع ارزان قیمت محسوب می‌شود را جذب کنند. مطالعه چو و لیم (۱۹۹۸) مؤید این است که بانک‌های بزرگ، سپرده‌ها و معاملات وام بیش‌تری را جذب می‌کنند. درحالی‌که بانک‌های کوچک‌تر با سپرده‌گذاران کوچک‌تر، متوسل به خرید وجوه در بازار بین بانکی که گران است می‌شوند (راندهاوا و لیم، ۲۰۰۵).^۲

نسبت حقوق صاحبان سهام به دارایی در مدل رگرسیون، برای تخمین رابطه بین سودآوری و سرمایه بانک استفاده می‌شود. تاثیر این متغیر بر سودآوری در بهترین حالت، مبهم است. نسبت سرمایه پایین، موقعیت به نسبت خطرناک را نشان می‌دهد (برگر، ۱۹۹۵). با این حال، از نگاه دیگر، افزایش سطح حقوق صاحبان سهام باعث کاهش هزینه سرمایه شده و منجر به تاثیر مثبت بر عملکرد بانک می‌شود (مولینوکس، ۱۹۹۲).

در کنار متغیرهای، داخلی سودآوری بانک به شرایط کلان اقتصادی بستگی خواهد داشت. به‌طورکلی، رشد اقتصادی بالاتر، بانک‌ها را به وام‌دهی بیش‌تر و حاشیه سود بالاتر سوق می‌دهد. همچنین، باعث بهبود کیفیت دارایی‌های بانک می‌شود. برای اندازه‌گیری رابطه بین بانک، اقتصاد و شرایط بازار، از لگاریتم طبیعی تولید ناخالص داخلی، استفاده شده است. تولید ناخالص داخلی، عوامل مربوط به عرضه و تقاضا برای وام و سپرده را در

¹ Bourke

² Randhawa&lim

خود دارد و شرایط مساعد اقتصادی بر تقاضا و عرضه خدمات بانکی تاثیر مثبت می‌گذارد؛ لیکن، ممکن است تاثیر مثبت یا منفی بر سودآوری بانک داشته باشد.

۳- مطالعات پیشین

در رابطه با اثر نرخ سود تسهیلات مبتنی بر عقود مبادله‌ای بر عملکرد و سودآوری بانک‌ها، به‌طور مشخص مطالعه‌ای انجام نشده است. لیکن، برخی مطالعات مرتبط با این موضوع به شرح زیر قابل ذکر است:

جیمز و فلنری (۱۹۸۰)^۱ تاثیر افزایش نرخ بهره را بر روی درآمد، هزینه و سودآوری بانک بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیدند که بانک‌های با تفاوت سررسید بیش‌تر، در معرض ریسک نرخ بهره بیش‌تری قرار دارند. پنگ و همکاران (۲۰۰۳)^۲، باعنوان "تاثیر شوک‌های نرخ بهره بر سودآوری بانک"، تاثیر افزایش نرخ بهره بر سودآوری بانک را با استفاده از رابطه تجربی بین بازار نرخ بهره، حاشیه سود بانک و نسبت وام دهی^۳ با داده‌های سال‌های ۱۹۹۲-۲۰۰۲ بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که در طول دوره مورد بررسی، افزایش نرخ بهره تاثیر کمی بر حاشیه سود خالص دارد و کاهش حاشیه سود خالص، افزایش ریسک را به دنبال دارد.

بوبکری و همکاران (۲۰۰۵)^۴ در پژوهشی باعنوان "خصوصی‌سازی و عملکرد بانک در کشورهای در حال توسعه" تاثیر خصوصی‌سازی بر عملکرد ۸۱ بانک از ۲۲ کشور در حال توسعه، برای سال‌های ۱۹۸۶-۱۹۹۸ را با استفاده از مدل داده‌های تابلویی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که بانک‌های خصوصی کارآیی و کفایت سرمایه کم‌تر از بانک‌های دولتی دارند. لیکن، در بلندمدت این رابطه بهبود می‌یابد.

سوفیان و شاه حبیب ا. (۲۰۱۰)^۵ با استفاده از یک سری متغیرهای اقتصادی و بانکی، تاثیر بحران‌های مالی بر عملکرد بانک را بررسی کردند. سپس عملکرد بانک را سودآوری

¹ Flannery, James

² Peng et al

³ Classified loan

⁴ Boubakri & et al

⁵ Sufian & Shah Habibolah

بانک در نظر گرفته و نسبت بازده دارایی (ROA) را ملاک سودآوری در نظر گرفتند. این پژوهشگران نشان دادند که تنوع بخشی درآمد، تاثیر مثبتی بر سودآوری بانک داشته و هزینه سربار تاثیر منفی بر سودآوری دارد. تاثیر رشد اقتصادی و تمرکز بخش بانکی در طول دوره بحران و پیش از بحران، مثبت است. نسبت زیان وام به کل وام، تاثیر مثبت بر بازده دارایی داشته و سپرده و دارایی بانک، تاثیر مثبت بر سودآوری بانک دارند. این مطالعه، به عنوان یکی از پژوهش‌های اصلی در تحقیق حاضر، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

موحد سعید و حنفی تومین (۲۰۱۱)^۱، به بررسی اثر نقدینگی، اعتبار، سرمایه، هزینه‌های عملیاتی و اندازه بانک تجاری با استفاده از مدل داده‌های تابلویی برای داده‌های سال‌های ۲۰۰۱-۲۰۰۷، بر عملکرد بانک پرداخته و شاخص‌های عملکردی بانک را با ROA و ROE در نظر گرفته‌اند. مطالعات آنها نشان داد که نقدینگی و اندازه بانک‌ها تاثیری بر سودآوری بانک‌های کشورهای مورد بررسی ندارد. افزون بر آن، تاثیر نسبت‌های مالی بر عملکرد بانک‌ها، بسته به شرایط کشورها متفاوت است.

آندریس و همکاران (۲۰۱۲)^۲ تاثیر بحران مالی جاری را بر روی عملکرد بانک‌های ۱۹ کشور اروپای شرقی برای دوره ۲۰۰۴-۲۰۱۰ بررسی کرده‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که بانک‌های با عملکرد خوب، در طول بحران مالی جاری، سرمایه^۳ بیشتری داشتند و بیش‌تر بر روی فعالیت‌های سنتی بانک تمرکز کرده‌اند. به منظور ارزیابی شاخص‌های عملکرد بانک از مدل پانل اثرات ثابت^۴، استفاده شده است.

ریچارد و اکویه (۲۰۱۳)^۵، در تحقیقی با عنوان "تاثیر نرخ قرض‌دهی روی عملکرد بانک‌های سپرده‌پذیر نیجریه" تاثیر نرخ اعطای وام بانک را بر روی سودآوری بانک، به عنوان معیار عملکرد بانک، با استفاده از داده‌های ۲۰۰۰-۲۰۱۰ بانک‌های نیجریه، مورد بررسی قرار دادند. آنها به این نتیجه رسیدند که نرخ اعطای وام بانک، تاثیر مثبت و شایان توجهی در عملکرد بانک‌های نیجریه داشته است.

¹ Mohdsaid & Hnafi Tumin

² Andris and et al

³ Core Equity Capital

⁴ Panel least square fixed effect

⁵ Okoye & Richard

در مطالعات داخلی، در حد جست‌وجوهای انجام شده، تاثیر نرخ سود بانکی بر متغیرهای کلان اقتصادی و مطالعه‌ای که به‌طور کامل به این تحقیق مرتبط باشد، صورت نگرفته است. با این حال، سلامی و بهمنی (۱۳۸۰) در پژوهش خود، با استفاده از نظریه پرتفوی، اثر سود از پیش تعیین شده تسهیلات بانکی بر کارآیی بانکداری اسلامی و تامین حقوق سپرده‌گذاران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که تعیین نرخ ثابت سود برای تسهیلات توسط شورای پول و اعتبار، موجب دور کردن بانک‌ها از مشارکت واقعی در پروژه‌های سرمایه‌گذاری براساس درآمد مورد انتظار و مخاطرات آنها می‌شود و در نتیجه، باعث کاهش کارآیی بانکداری اسلامی می‌شود.

فرهاد ریاضت (۱۳۸۱)، در یک مطالعه توصیفی، به مقایسه و انطباق میان شاخص‌های کار بانک‌ها با استانداردهای جهانی و نیز ارتقاء و بهبود سطح کارآیی و سیاست‌های بانکداری نوین در کشور اشاره می‌کند و با معرفی بیش از ۲۰ نسبت مالی برای ارزیابی عملکرد بانک، ۱۰ بانک را انتخاب کرده و به رتبه‌بندی آنها پرداخته است.

عباسقلی پور (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای عوامل موثر بر بهبود عملکرد بانک را بررسی کرده و ۴ شاخص مدیریت ریسک، شاخص‌های CAMEL، بهینه‌گزین و تجهیز منابع پولی را به عنوان معیارهای عملکردی بانک معرفی می‌کند.

آنچنان که از پیشینه‌ی داخلی و خارجی تحقیق برمی‌آید، در نظام متعارف بانکداری، نرخ بهره و درآمدهای حاصل از آن، بر عملکرد بانک‌ها مطالعه شده اثر داشته است؛ لیکن، در ایران مطالعه مشخصی پیرامون تاثیر نرخ سود عقود مبادله‌ای بر عملکرد بانک‌ها انجام نگرفته است.

۴- برآورد مدل و تحلیل‌های اقتصادسنجی

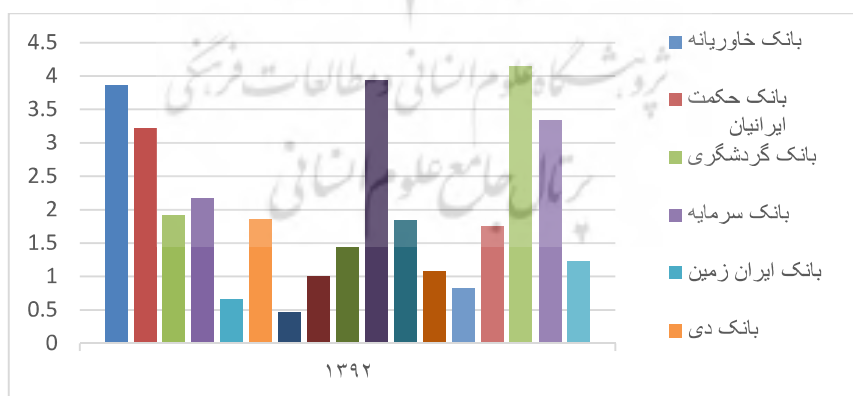
۴-۱- داده‌های تحقیق

جامعه آماری تحقیق شامل ۱۷ بانک تجاری ایران خواهد بود. بانک‌های منتخب در این تحقیق شامل بانک‌های اقتصادنوین، پارسیان، پاسارگاد، ملت، کارآفرین، تجارت، صادرات، سینا، انصار، حکمت‌ایرانیان، خاورمیانه، ایران زمین، گردشگری، سامان، دی، سرمایه و قوامین است. ملاک انتخاب این بانک‌ها برای مدت زمان ۶ سال، محدودیت داده‌ها و

دسترسی به داده‌های مورد نیاز بانک‌های مذکور در بازه زمانی یاد شده بوده است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، مبتنی بر تحلیل‌های آماری و اقتصادسنجی است. داده‌های مورد نیاز، از طریق اطلاعات ارایه شده از سوی بانک مرکزی در سال‌های گذشته برای سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۲ تهیه شده است.

۲-۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها

بررسی نسبت بازده دارایی در سال‌های مختلف برای بانک‌های مورد نظر نشان می‌دهد که بانک‌های پاسارگاد، سینا، ملت، پارسیان و تجارت در طی سال‌های ۸۷-۹۲ روند صعودی را در افزایش بازده دارایی‌های خود داشته‌اند که این نشان‌دهنده بهبود عملکرد این بانک‌ها در طی ۶ سال گذشته است. این درحالی است که بانک‌های انصار، سامان و اقتصادنویین، نسبت‌های خوب؛ لیکن، همراه با تغییرات داشته‌اند و بانک‌های کارآفرین، ایران زمین، گردشگری، دی و صادرات روند نزولی را در بازده دارایی تجربه کرده‌اند. بانک قوامین بازده دارایی بالایی نداشته و بانک حکمت ایرانیان نیز با نوسان و تغییراتی همراه بوده است. همان‌گونه که نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد، بیش‌ترین بازده دارایی، از بین ۱۷ بانک منتخب، برای سال ۹۲ متعلق به بانک پاسارگاد است و پس از آن بانک‌های سینا و خاورمیانه و پارسیان در رتبه بیش‌ترین بازده دارایی قرار دارند.

نمودار شماره ۱: نسبت بازده دارایی بانک‌های منتخب در سال ۹۲

در این پژوهش، نسبت درآمد غیر بهره‌ای به کل دارایی، به‌عنوان معیاری برای تنوع بخشی بانک، نسبت وام به کل دارایی، معیاری برای بررسی شدت وام^۱، لگاریتم دارایی معیاری برای اندازه بانک، نرخ سود تسهیلات عقود مبادله‌ای به‌عنوان متغیرهای داخلی بانک، نرخ تورم، نرخ رشد و شاخص کسب و کار (معیار فضای کسب و کار ایران) به‌عنوان متغیرهای اقتصادکلان در نظر گرفته شده است. انتظار می‌رود براساس پژوهش‌های پیشین، متغیرهای مستقل، طبق جدول شماره ۱ تأثیرات زیر را بر عملکرد بانک داشته باشد.

جدول شماره ۱: ضرایب مورد انتظار از نسبت‌های مورد بررسی

نام متغیر	رابطه مورد انتظار
درآمد غیر بهره‌ای به کل دارایی	مثبت
وام به کل دارایی	مثبت
لگاریتم دارایی	مثبت
نرخ سود تسهیلات عقود مبادله‌ای	مثبت/منفی
نرخ تورم	منفی
نرخ رشد اقتصادی	مثبت
تحریم و فضای کسب و کار	منفی/مثبت

۴-۳- مدل مورد بررسی

مدل اقتصادسنجی که با توجه به ادبیات موضوع و مطالعات مرتبط انتخاب شد، به شرح زیر است. در این مدل تا حدودی با مدل برآوردی سوفیان و شاه حبیب اله (۲۰۱۰) مشابهت دارد و متغیرهای اصلی آن برگرفته از آن است. با این حال به دلیل شرایط تحریم اقتصادی و اوضاع نامساعد فضای کسب و کار، یک متغیر برای نشان دادن تأثیر فضای کسب و کار به آن اضافه شده است. همین‌طور، نرخ رشد اقتصادی و تورم نیز به‌عنوان دو متغیر اثرگذار اقتصادی که خیلی بر سودآوری و عملکرد بانکها مؤثرند در نظر گرفته شده است. فرم ریاضی مدل نهایی که جهت برآورد استفاده شد، چنین است:

$$ROA_{jt} = f(\text{Frate}_{jt}, \text{NTA}_{jt}, \text{Lasset}_{jt}, \text{LTA}_{jt}, \text{Busi}_{jt}, \text{inf}, \text{grate})$$

¹ Loan intensify

که در آن ROA_{it} بازده دارایی بانک، $Frater_{it}$ نرخ سود عقود مبادله‌ای، NTA_{it} درآمد غیربهره‌ای به کل دارایی، $Lasset_{it}$ لگاریتم دارایی، LTA_{it} وام به کل دارایی، $Busi$ شاخص کسب و کار، inf نرخ رشد تورم و $grate$ نرخ رشد اقتصادی است.

برای اطمینان از ایستابودن متغیرها، آزمون ریشه‌ی واحد داده‌های تابلویی دیکی-فولر تعمیم یافته‌ی، فیلیپس و پرون، ایم-پسران-شین و لوین-لین-چو و برتونگ، قابل استفاده است. با توجه به کم بودن دوره‌ی زمانی، ضرورتی به انجام آزمون‌های ریشه‌ی واحد تابلویی و آزمون هم‌انباشتگی پانلی نیز وجود نداشته است (بالتاجی، ۲۰۰۳).

در این قسمت از پژوهش با توجه به آزمون‌های انجام شده، نتایج زیر با استفاده از روش داده‌های تابلویی در جدول شماره ۲، ارائه می‌شود.

جدول شماره ۲: برآورد مدل

Dependent Variable: ROA				
Method: Panel EGLS (Cross-section weights)				
Sample: 1387 1392				
Periods included: 6				
Cross-sections included: 17				
Total panel (balanced) observations: 102				
White cross-section standard errors & covariance (no d.f. correction)				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-4.142	0.713	-5.806	1.31E-07
FRATE	0.289	0.010	29.956	1.54E-44
LTA	1.537	0.393	3.915	0.0001922
NTA	0.043	0.106	0.404	0.6876163
LASSET	-1.218	0.063	-19.180	2.94E-31
INF	-0.018	0.001	-16.582	2.74E-27
GROWTH	-0.034	0.001	-24.061	7.76E-38
BUSI	0.295	0.020	14.451	9.24E-24
Effects Specification				
Cross-section fixed (dummy variables)				
Weighted Statistics				
R-squared	0.884	Mean dependent var		4.221
Adjusted R-squared	0.849	S.D. dependent var		3.394
Unweighted Statistics				
R-squared	0.785421	Mean dependent var		2.6470726
Sum squared resid	141.8832	Durbin-Watson stat		1.0992826

پیش از بررسی نتایج و آزمون فرضیه‌ها و از آنجا که ضریب تعیین R^2 به‌عنوان میزان خوبی برازش رگرسیون تفسیر می‌شود و به عبارت دیگر، ضریب تعیین بالاتر، بیانگر آن است که متغیر وابسته بهتر توسط متغیر مستقل توضیح داده شده است، در واقع می‌توان بیان داشت که ضریب تعیین، قدرت توضیح‌دهندگی رگرسیون را دارا می‌باشد. همان‌گونه که جدول بالا نشان می‌دهد، ضریب تعیین برآورد شده، برابر با ۰.۸۸ است. معنای آن این است که حدود ۸۸٪ عملکرد بانک‌ها توسط متغیرهای مستقل، توضیح داده شده است. با برآورد مدل، تخمین نهایی مدل به‌صورت زیر است:

$$y_{it} = -4.14 + 1.53LTA_{it} - 1.2LNASSET_{it} + 0.43NTA_{it} - 0.02inf_{it} + 0.28Frate_{it} - 0.34growth_{it} + 0.29busi_{it}$$

همان‌گونه که تخمین مدل نشان می‌دهد، عرض از مبدا مدل، منفی بوده است. در تحلیل ضریب سایر متغیرها، نسبت درآمد غیربهره‌ای به کل دارایی، بیش‌ترین تاثیر مثبت را بر سودآوری دارد و می‌توان اینگونه تفسیر کرد که درآمد غیربهره‌ای (درآمد حاصل از خدمات کارمزدی بانک) هر مقدار بیش‌تر باشد، نشان‌دهنده افزایش درآمد، افزایش سودآوری و در نتیجه بهبود عملکرد بانک می‌شود. سایر ضرایب مثبت در مدل عبارتند از: نسبت وام به کل دارایی، نرخ سود عقود مبادله‌ای و شاخص کسب و کار که به اندازه ضرایب خود در مدل، تاثیر مثبت دارند.

همان‌گونه‌که از جدول معلوم است، نرخ سود عقود مبادله‌ای بانکی، رابطه معنادار و مثبتی با عملکرد بانک دارد. افزایش نرخ سود تسهیلات نیز از یک سو، موجب افزایش درآمد بانک‌ها و در نتیجه افزایش سودآوری می‌شود و از سوی دیگر، موجب کاهش جذابیت برای گیرندگان تسهیلات می‌شود. نتایج به‌دست آمده، برآیند این دو را مثبت اعلام کرده و در نتیجه، براساس مدل، افزایش نرخ تسهیلات باعث افزایش سودآوری بانک شده است. بین نسبت درآمد غیر بهره‌ای، به کل دارایی و سودآوری بانک، رابطه مثبتی به‌دست آمد. زیرا، افزایش درآمد کارمزد بانک، نشان‌دهنده عملکرد خوب بانک و تنوع‌بخشی به خدمات بانک بوده و موجب افزایش درآمد بانک و در نتیجه افزایش سودآوری می‌شود.

بین لگاریتم دارایی بانک و سودآوری، رابطه منفی برآورد شد؛ با اینکه با توجه با پژوهش‌های گذشته انتظار می‌رفت این رابطه مثبت باشد. در توجیه این ضریب می‌توان گفت با توجه به شرایط موجود در بانک‌ها و نحوه تخصیص دارایی‌ها، این نتایج حاصل شده است. برای مثال، بانک ملت با اینکه بزرگ‌ترین بانک از لحاظ میزان دارایی در میان بانک‌های مورد بررسی محسوب می‌شود، لیکن بالاترین بازدهی برای بانک‌های پاسارگاد و پارسیان بوده و به استراتژی بانک در سرمایه‌گذاری بستگی دارد.

نسبت وام به دارایی، رابطه مثبت با سودآوری دارد. به دلیل اینکه نسبت وام به دارایی، نشان‌دهنده شدت وام بوده و هرچه این نسبت بیش‌تر باشد، بیانگر این موضوع است که بانک در ارائه خدمات و تسهیلات، موفق عمل کرده است و در نتیجه، سودآوری بیش‌تری از آن حاصل شده است.

شایان ذکر است که بر خلاف انتظار، رابطه منفی بین رشد اقتصادی با سودآوری بانک به‌دست آمده است. براساس انتظار، وقتی تولید ناخالص داخلی در کشور افزایش می‌یابد، شرایط مساعد اقتصادی بر تقاضا و عرضه خدمات بانکی تاثیر مثبت گذاشته و تقاضا برای سرمایه‌گذاری افزایش می‌یابد که در نتیجه، تقاضای تسهیلات بانکی زیاد می‌شود و درآمد بانک افزایش می‌یابد که در نهایت موجب افزایش سودآوری بانک می‌شود. لیکن، این استدلال ممکن است درست نباشد. چرا که رشد اقتصادی، گرچه به‌طور کلی شامل بخش‌های کشاورزی، صنایع و خدمات می‌شود؛ لیکن، براساس آمارهای موجود و طی سال‌های مورد بررسی، بخش اعظم رشد اقتصادی، موجود، حاصل سایر بخش‌ها بوده است. به بیان دیگر، با افزایش رشد اقتصادی، سودآوری بانک‌ها زیاد نشده است و برعکس، این رشد از سایر بخش‌ها حاصل شده است. در نتیجه می‌توان گفت رشد اقتصادی مثبت، لزوماً عملکرد و سودآوری بانک‌ها را در جامعه مورد بررسی ایران، نشان نمی‌دهد.

پس از آن، به سراغ رابطه بین شاخص کسب و کار و سودآوری بانک‌ها می‌رویم. بدیهی است که هر چه فضای کسب و کار دارای امنیت بیش‌تری باشد، شرایط برای سرمایه‌گذاری‌های خارجی و در نتیجه سپرده‌گذاری در بانک‌ها بیش‌تر می‌شود که سودآوری بانک‌ها را به‌دنبال خواهد داشت. به بیان دیگر، با کاهش تحریم‌ها و افزایش این شاخص در اقتصاد ایران، فضا برای سرمایه‌گذاری و سپرده‌گذاری بالا می‌رود.

در مورد رابطه منفی تورم و سودآوری، می‌توان گفت زمانی که تورم در کشور بالا می‌رود این متغیر از دو عامل نشات می‌گیرد: ۱. افزایش چاپ پول ۲. افزایش پایه پولی.

۱- زمانی که بانک مرکزی اقدام به چاپ پول بدون پشتوانه در اقتصاد می‌کند، موجب افزایش نقدینگی در اقتصاد، بالارفتن قیمت‌ها و کاهش قدرت خرید مردم می‌شود که تورم را در جامعه به‌دنبال خواهد داشت و موجبات تضعیف بانک‌ها را فراهم خواهد کرد.

۲- پایه پولی نیز از سه عامل نشات می‌گیرد: بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، بدهی دولت به بانک مرکزی و خالص دارایی‌های ارزی. هر کدام از این عوامل هنگامی که افزایش می‌یابد، باعث تضعیف بانک‌ها می‌شود در نتیجه، کاهش سودآوری بانک‌ها را در پی خواهد داشت.

۵- نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه در مجموع، در اکثر موارد با تحقیقات پیشین متناسب است و مواردی که خلاف نتایج گذشته به‌دست آمد، به لحاظ شرایط خاص و ساختار اقتصادی کشور بوده است که نتایج کلی آن در مقایسه با آنچه انتظار می‌رفت، در جدول شماره ۳ نشان داده شده است:

جدول شماره ۳: مقایسه نتایج با روابط مورد انتظار

نام متغیر	رابطه مورد انتظار	نتایج مدل
درآمد غیربهره‌ای به کل دارایی	مثبت	مثبت
وام به کل دارایی	مثبت	مثبت
لگاریتم دارایی	مثبت	منفی
نرخ سود تسهیلات عقود مبادله‌ای	مثبت/منفی	مثبت
نرخ تورم	منفی	منفی
نرخ رشد اقتصادی	مثبت	منفی
تحریم و فضای کسب و کار	منفی/مثبت	مثبت

این مطالعه نشان داد که نرخ سود تسهیلات عقود مبادله‌ای رابطه مثبتی با معیار نسبت بازده دارایی بانک‌ها دارد. از این‌رو، در شرایطی که بانک‌های منتخب و مورد بحث در این مطالعه به دلیل شرایط تورمی، بعضاً در افزایش دارایی‌ها سرمایه‌گذاری کرده و دارایی‌های

خود را به شکل‌های مختلف افزایش داده‌اند، از کاهش نرخ سود عقود مبادله‌ای، استقبال نکرده‌اند. این موضوع، به‌ویژه با توجه به بنگاهداری بانک‌ها، در مورد عموم بانک‌های کشور قابل طرح است. بر همین اساس، عدم چاره‌جویی برای بنگاهداری بانک‌ها، شرایط را برای نرخ‌های بالای تسهیلات در کشور، هموار کرده است.

همچنین، در این مطالعه یکی از مشکلات و محدودیت‌های مهم، عدم وجود داده‌ها برای همه بانک‌ها بود. به‌گونه‌ای که سری زمانی داده‌های مورد نظر این تحقیق برای بانک‌های تجاری در ایران، به‌صورت منظم برای سال‌های پیشین منتشر نشده و در این تحقیق مجبور به محدود کردن سال‌های مورد بررسی شدیم که به‌طور یقین، اگر دوره‌های بیشتری برآورد می‌شد، موجب بالارفتن دقت مدل و نتایج بهتر می‌شد. محدودیت دیگر اینکه، داده‌های مورد نظر برای همه بانک‌ها در طول دوره مورد بررسی موجود نبود. لذا، از ۱۷ بانک تجاری که داده‌های آنها در دسترس بود استفاده شده است.

اهمیت بانک‌ها در کشور به‌عنوان یک رکن مهم اقتصاد، به‌گونه‌ای فزاینده در حال افزایش است. از این‌رو، یکی از پیشنهادهای این تحقیق، به جز چاره‌جویی برای بنگاهداری بانک‌ها، ایجاد مرکز داده‌های بانکی برای استفاده پژوهشگران است. همچنین، اثر ساختار تسهیلات بر عملکرد بانک، غیر از نرخ سود تسهیلات، می‌تواند به‌صورت مطالعه‌ی مستقل دنبال شود.

منابع و مأخذ

الف- منابع فارسی

- اسلامی، حبیب‌ا... و علی بهمنی، *اثر تعیین نرخ سود تسهیلات بر کارایی بانکداری اسلامی*، www.sid.ir.
- اسلامی، زهرا. ۱۳۹۰: *ضرورت تدوین الگوی رتبه‌بندی بانک‌ها و آرایه مدل پیشنهادی*. اداره تحقیقات و کنترل ریسک بانک سپه.
- ایران‌زاده، سلیمان. ۱۳۸۷: *رتبه‌بندی و ارزیابی عملکرد بانک با استفاده از تکنیک تجزیه و تحلیل مولفه‌های اصلی*، فصلنامه مدیریت، سال ششم، شماره ۱۴.
- تفضلی، فریدون. ۱۳۷۹: *اقتصاد کلان*، نظریه‌ها و سیاست‌های اقتصادی، نشر نی.
- توتونجیان، ایرج. ۱۳۷۹: *پول و بانکداری اسلامی و مقایسه آن با سیستم سرمایه‌گذاری*، نشر توانگران. تهران.
- تجلی، آیت‌اله. ۱۳۸۹: *آثار کاهش نرخ سود بانکی بر تورم، اشتغال و سرمایه‌گذاری*، دفتر مطالعات اقتصادی، مرکز پژوهش‌های مجلس.
- دادگر، یداله و توحید فیروزان سرنقی. ۱۳۹۱: *آرایه چارچوبی برای تعیین نرخ سود در عقود مبادله‌ای*، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال دوازدهم، شماره چهارم، زمستان، صص ۱۰۲-۷۹.
- دیواندری، علی و همکاران. ۱۳۸۷: *بررسی رابطه بین بازارگرایی و عملکرد بانک‌های تجاری ایران*، اقتصاد، تحقیقات اقتصادی، شماره ۸۳.

ریاضت، فرهاد، *ارزیابی عملکرد بانک‌ها از طرح تا عمل*، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۱۳۵، www.sid.ir

رضانژاد، اکبر. ۱۳۸۹: *نسبت‌های مالی در عملکرد بانک*، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۱۱۰.

سوری، علی. *اقتصادسنجی*، ویرایش چهارم، چاپ پنجم، انتشارات فرهنگ شناسی.

شاخص‌هایی برای ارزیابی عملکرد بانک‌ها، ۱۳۸۱، دفتر مطالعات برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های مجلس.

عباسقلی‌پور، محسن. ۱۳۸۹: *عوامل موثر بر بهبود عملکرد بانک*. مجله بانک و اقتصاد.

کریمخانی، عباس و مهتاب فراتی. ۱۳۹۱: *بررسی اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر منابع و مصارف بانک*، اداره تحقیقات و کنترل ریسک بانک سپه.

گجراتی، دامودار. *مبانی اقتصادسنجی*، جلد دوم، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه تهران.

ب- منابع انگلیسی

Abbasoglu, O.E, A.F. Aysan, and A. Gunes.2007. *Concentration, Competition, Efficiency and Profitability of the Turkish Banking Sector in the Post-Crisis Period*.Banks and Bank Systems 2, no. 3, 106-15.

Abayomi, T. O. and Adebayo, M. S.2010.*Determinants of Interest Rates in Nigerian*.Journal of Economics and International Finance, 2(12): 271-261.

Adofu, M. I. and Audu, S. I. 2010. *An Assessment of the Effect of Interest Rate Deregulation in enhancing Agricultural production in*

- Nigeria*, Current Research Journal of Economic Theory,2(2), 86-82.
- Aharony, J., A. Saunders, and I. Swary.1986. *The Effects of a Shift in Monetary Policy, Regime on the Profitability and Risk of Commercial Banks*, Journal of Monetary Economics, 17, 363–373.
- Adofu, M. I. and Audu, S. I. 2010. *An Assessment of the Effect of Interest Rate Deregulation inenhancing Agricultural production in Nigeria*, Current Research Journal of Economic Theory,2(2), 82-86.
- Akella, S. R. and S. I. Greenbaum.1992. *Innovations in Interest Rates, Duration, Transformation, and Bank Stock Returns*,Journal of Money, Credit, and Banking, 1, 27–42.
- Akhavein, J., A.N. Berger, and D.B. Humphrey.1997.*The Effects of Megamergers on Efficiency and Prices: Evidence from a Bank Profit Function*, Review of Industrial Organization 12, no. 1,95-139.
- Alexandru,Caruntu and Laurentiu, Romanes.2008. *The Assessment of Banking Performances- Indicators of Performance in Bank Area*.Munich Personal RePEc Archive. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/11600/>.
- Bae, S. C. 1990.*Interest Rate Changes and Common Stock Returns of Financial Institutions, Revisited*, Journal of Financial Research, 1, 71–79.
- Ben Naceur, S. 2003.*The determinants of the Tunisian banking industry profitability: panel evidence*.Paper presented at the Economic

Research Forum (ERF), 10th Annual Conference, Marrakesh-Morocco, December, 16-18.

Berger, A., Hanweck, G. and Humphrey, D. 1987. *Competitive viability in banking: Scale, scope and product mix economies*. Journal of Monetary Economics 20, 501- 520.

Berger, A.N. and Humphrey, D.B. 1997. *Efficiency of financial institutions: international survey and directions for future research*, European Journal of Operational Research, Vol 98, pp.175-212.

Bikker, J. and H. Hu.2002. *Cyclical Patterns in Profits, Provisioning and Lending of Banks and Procyclicality of the New Basel Capital Requirements*, BNL Quarterly Review, 221,143-75.

BIS .2002. *Interest rate risk and bank net interest margins*, BIS Quarterly Review, December, Bank for International Settlements.

Bourke, P.,1989. *Concentration and Other Determinants of Bank Profitability in Europe,North America and Australia*.Journal of Banking and Finance 13, no. 1: 65-79.

Boyd, J. and D. Runkle.1993. *Size and Performance of Banking Firms: Testing the Predictions Theory*.Journal of Monetary Economics 31, no.47-67.

Bubekri,cosset and fischer, guedhami.2005. *Privatization and bank performancein developing countries*.Journal of Banking & Finance. 2015–2041. www.elsevier.com/locate/jbf.

- Choi, J. J. and E. Elyasiani .1997. *Derivative Exposure and the Interest Rate and Exchange Rate Risks of U.S. Banks*, Journal of Financial Services Research, 12, 267–286.
- Donald R. Fraser, Wallace Phillips, Jr. and Peter S. Rose.1974. A *Canonical Analysis Of Bank Performance*.The Journal of Financial and Quantitative Analysis, Vol. 9, No. 2,pp. 287-295.
<http://www.jstor.org/stable/2330107>.
- Ewert, R., Szczesmy, A. and Schenk, G.2000. *Determinants of Bank Lending Performance inGermany*,Schmalenbach Business Review (SBR), 52, 344 – 362.
- FarukAysan, S. and anli Pinar Ceyhan.2008. *What determines the banking sector performance in globalized financial markets? The case of Turkey*, Physica A 387 ,1593–1602.
www.elsevier.com/locate/physa.
- Goddard, J., P. Molyneux and J. Wilson.2004.*Dynamic of Growth and Profitability in Banking*. Journal of Money, Credit and Banking 36, no.1069-90.
- Hanweck, G. A. and L. H. Ryu .2005.*The Sensitivity of Bank Net Interest Margins andProfitability to Credit, Interest Rate, and Term-Structure Shocks Across Bank Product Specialization*,Working Paper No. 03-05, Federal Deposit Insurance Corporation.
- Hassan, M.K. and A.H.M. Bashir.2003.*Determinants of Islamic Banking Profitability*.Paper presented at Tenth ERF Annual Conference, 16-18 December, Morocco, 2003.
http://www.rand.org/pubs/occasional_papers/2007/RAND_OP194.p

- James, Mark, Flannery. 1980. *Market Interest Rate and Commercial Bank Profitability*. An empirical investigation, Research paper No.53 federal reserve bank of Philadelphia.
- Kosmidou, K. 2008. *The Determinants of Banks' Profits in Greece during the period of EU financial integration*, Managerial Finance, Vol. 34, No. 3, pp. 146-159.
- Kosmidou, K., Pasiouras, F. and Tsaklanganos, A. 2006. *Domestic and multinational determinants of foreign bank profits: The case of Greek banks operating abroad*, Journal of Multinational Financial Management 17, 1-15.
- Koutsoyiannis, A. 2003. *Theory of Econometrics* (Second Edition). New York: Palgrave. Manove, M., Padilla, A. J. and Pagano, M. (2000), *Collateral vs. Project Screening: A Model of Lazy Banks*, Paper Presented at the Seminar Competition among Banks: Good or Bad?
- Kumbirai, Webb. 2010. *A financial Ratio Analysis of Commercial Bank, Performance in South Africa*". African Review of Economics and Finance, Vol. 2, No. 1, Dec 2010.
- Kumiko, O. 2007. *Banking System Reform in China: The Challenges of Moving Toward a Market-Oriented Economy*.
- Kwan, S. H. 1991. *Re-examination of Interest Rate Sensitivity of Commercial Bank Stock, Returns Using a Random Coefficient Model*, Journal of Financial Services Research, 5, 61-76.
- Lumpkin, S. A. and J. M. O'Brien 1997. *Thrift Stock Returns and Portfolio Interest Rate, Sensitivity*, Journal of Monetary Economics, 39, 341-357.

- Miller, S.M. and A. Noulas.1997. *Portfolio Mix and Large Bank Profitability in the USA*, Applied Economics 29, no. 4, 505-12.
- MohdSaid.MohdHanafi .2010. *Performance and Financial Ratios of Commercial Banks in Malaysia and china*. www.ssrn.com.
- Molyneux, P. and J. Thornton.1992. *Determinants of European Bank Profitability: A Note*. Journal of Banking and Finance 16, No. 6: 1173-1178.
- Abbasoglu, O.F. A.F. Aysan and A. Gunes, Concentration,2007. *competition, efficiency and profitability of the turkish banking sector in the post-crisis period*, The Banks and Bank Systems 2 (3) (in press).
- Okoye,Richard.2013. *Effect Of Bank Lending Rate On The Performance Of Nigerian Deposit Money Banks*. International Journal of Business and Management Review. Vol. 1, No. 1, March 2013, pp.34-43.
- Okoyev.Onyekachi.2013. *Effect Of Banklending Rate On The Performance Of Nigerian Deposit Money Banks*, International Journal of Business and Management Review, Vol. 1, No. 1, pp. 43-34.
- Patnaik I. and Vasudevan, D. 1998.*Interest Rate Determination: An Error Correction Model*,National Council Appl. Econ. Res. New Delhi. 110002.
- Paul.Samuelson.1945. *the effect of interest rate increase on the banking system*,the American economic review,Vol35.No.1. Mars27-,16.

- Randhawa, D.S. and G.H. Lim.2005.*Competition, Liberalization and Efficiency: Evidence from a Two Stage Banking Models on Banks in Hong Kong and Singapore*. Managerial Finance 31, No. 52-77.
- Rasheed, O. A. 2010. *Mergers and Acquisitions (M&As) in the Nigerian Banking Industry: An Advocate of three Mega Banks*, European Journal of Social Sciences, 18(4), 561-556.
- Rivard, R.J. and C.R. Thomas.1997. *The Effect of Interstate Banking on Large Bank Holding Company Profitability and Risk*, Journal of Economics and Business 49, No. 1, 61-76.
- Robert,Ataggart and Geoffrey Volgom . 1978 . *saving bank reactions to ceilings and rising market rate*, new England Economic Review, Federal Reserve Bank of Boston,pp. 31-17.
- Saunders, A. and P, Yourougou .1990. *Are Banks Special? The Separation of Banking, from Commerce and Interest Rate Risk*, Journal of Economics and Business,42, 171-182.
- Stiroh, K. J. 2004.*Diversification in Banking: Is Noninterest Income the Answer?*,Journal,of Money, Credit and Banking, 36, 853-882.
- Stiroh, K. J. 2006.*A Portfolio View of Banking with Interest and Noninterest Activities*, Journal of Money, Credit and Banking, 38, 1351-1361.
- Sufian. Shah Habibullah.2010.*Assessing the Impact of Financial Crisis on Bank Performance: Empirical Evidence from Indonesia*, ASEAN Economic Bulletin, Vol. 27, Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS)., pp. 245-262

Thakor, A.1987. *Discussion*. Journal of Finance 42 . 661-63.

Wensheng, Peng, Kitty, Lai, Frank Leung and Chang Shu of the Research Department.2003. *The Impact of Interest Rate Shockson the Performance of the Banking Sector*, Hong Kong Monetary Authority Quarterl Bulletin.

William B., English, Skander J. Van Den Heuvel and Egon Zakrajsek .2012. *Interest rate risk and bank equity valuation*, may.

